
Podsumowanie dyskusji w sekcji historyczno-socjologicznej.

Rocznik Mazowiecki 1, 120-122

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PODSUMOWANIE DYSKUSJI W SEKCJI HISTORYCZNO-SOCJOLOGICZNEJ

Dyskusji przewodniczyli: doc. Stanisław Pazyra i prof. dr Stanisław Herbst.

Sekcja historyczno-socjologiczna zgromadziła 72 uczestników.

W dyskusji zabierali głos: Stanisław Pazyra, Lucjan Smosarski, Franciszek Biedrzycki, Józef Słota, Przytuła, Tadeusz Fijałkowski, Krzysztof Zwoliński, Roman Markowiak, Franciszek Duczek, Zbigniew Kalankiewicz, Władysław Piątek, Wacław Tuchowicz, Aleksander Stelmaszczyk, Mieczysław Bartniczak, Benon Dymek; występowali również autorzy referatów: Stanisław Herbst, Kazimierz Sobczak, Bronisław Syzdek, Ryszard Halaba, Józef Kazimierski. Autor referatu socjologicznego, Jan Malanowski, ze względu na wyjazd za granicę nie był obecny.

Przegląd dyskutantów wykazuje, iż obok historyków występowało wielu działaczy z pierwszych lat Polski Ludowej. Dyskusja była polemiczna i objęła stosunkowo szeroki zakres tematyczny.

Stwierdzono konieczność gromadzenia materiałów do badań historycznych (St. Herbst, St. Pazyra, J. Kazimierski). Zwracano szczególną uwagę na zbieranie wspomnień i właściwe prowadzenie bieżących kronik miejscowości. Przytuła proponował nawet powołanie specjalnego organu do zbierania dokumentów historycznych.

Jednocześnie wskazywano na potrzebę powołania Mazowieckiego Towarzystwa Naukowego dla rozwijania i koordynacji badań naukowych Mazowsza, ich popularyzacji oraz dla udzielania pomocy terenowym inicjatywom naukowym i kulturalno-oświatowym (S. Pazyra, M. Bartniczak, B. Dymek).

Stwierdzono, iż pomimo stosunkowo dużego dorobku 20-lecia w badaniach nad przeszłością województwa warszawskiego nadal istnieją jednak poważne zaniedbania, zwłaszcza nad najnowszymi dziejami tego regionu. Podnoszono, iż na temat Mazowsza ukazuje się bardzo mało publikacji w druku, pomimo iż są nawet pewne tematy opracowane i gotowe do druku. Zaznaczono, że brak zwłaszcza podstawowych badań monograficznych nad zakładami przemysłowymi, nad ruchem oporu

w ostatniej wojnie światowej, nad ruchami chłopskimi. Podkreślano konieczność wzmocnienia badań historyczno-socjologicznych. Mówiono o konieczności powołania własnego periodyku naukowego (St. Herbst, J. Kazimierski, St. Pazyra, K. Zwoliński, M. Bartniczak).

Dyskutanci podjęli próbę periodyzacji historycznej. J. Kazimierski zaproponował wyodrębnienie następujących trzech okresów powstawania władzy ludowej na Mazowszu:

1. Od stycznia 1944, od powstania KRN, do 22 lipca 1944 r., do uchwalenia Manifestu PKWN i wyzwolenia części województwa;

2. do 25 lutego 1945 r., do ukształtowania się władz wojewódzkich;

3. do 25 marca 1950 r., do powstania jednolitych organów władzy rad.

Zdaniem K. Sobczaka należy zaznaczyć dwa okresy wyzwalań województwa, co miało zasadniczy wpływ na dalszy rozwój tego terenu.

B. Syzdek zajął się określeniem czynników sprzyjających i opóźniających powstanie władzy ludowej na Mazowszu. Do sprzyjających zaliczył:

— istnienie starych tradycji lewicowych i radykalnych;

— szeroki rozwój PPR, konspiracyjnych rad narodowych, GL i AL w latach okupacji;

— wyzwolenie Polski przez Armię Radziecką, co sprzyjało umocnieniu tendencji lewicowych i wpływało na krach koncepcji obozu londyńskiego.

Do czynników utrudniających zaliczył:

— niejednorodność województwa w zakresie rozwoju gospodarczo-społecznego;

— zacofanie dużych rejonów województwa, a zwłaszcza wsi;

— w porównaniu z innymi województwami daleko słabsza liczebność klasy robotniczej i osłabienie polityczne klasy robotniczej na skutek wojny i zmian społecznych (napływ ludności ze środowiska chłopskiego);

— tradycyjne wpływy polityczne ugrupowań prawicowych we wschodnich powiatach województwa.

Dyskusja wydoobyła, iż zwycięskie wejście wojsk radzieckich ułatwiało dojrzewanie procesów społecznych. Przypomniano także pomoc wojsk radzieckich ludności Mazowsza i współpracę społeczeństwa z wojskiem. Społeczeństwo przekazywało Armii Radzieckiej i Wojsku Polskiemu informacje o znaczeniu bojowym, służyło pomocą materialną, zasilało szeregi żołnierskie Wojska Polskiego, organizowało z nim wspólne akcje propagandowe. Wojsko natomiast odminowywało teren, pomagało w odbudowie, budowało mosty, pomagało w rolnictwie, a Wojsko Polskie w przeprowadzaniu reformy rolnej i zwalczało zbrojne bandy (K. Sobczak, W. Tuchowicz, M. Bartniczak).

Najwięcej uwag polemicznych wywołała ocena współpracy PPR

i PPS. Br. Syzdek w swym referacie stwierdził, iż w niektórych miejscowościach przejawiały się wśród działaczy PPR tendencje sekciarskie, które utrudniały wzajemne porozumienie obydwóch partii. Dyskutanci — Fr. Biedrzycki, K. Zwoliński i częściowo J. Słota oraz R. Markowiak — dowodzili, że szerszych nastrojów sekciarskich wśród PPR w takich miejscowościach, jak Żyrardów czy Pruszków, nie było, natomiast ruch socjalistyczny był tam w dużej mierze opanowany przez WRN, co utrudniało czy nawet wręcz uniemożliwiało utworzenie jednolitego frontu. Dowodzą, iż nie tyle winić należy niedoświadczonych działaczy PPR, ile negatywnie ustosunkowanych do idei porozumienia działaczy wyznających poglądy WRN.

Ożywiona dyskusja rozwinęła się nad problematyką reformy rolnej. Podkreślano zwłaszcza duży udział brygad robotniczych (F. Duczek, W. Piątek, W. Tuchowicz, A. Stelmaszczyk).

Z problemów ruchu ludowego najszerzej przedstawiono stanowisko chłopów w stosunku do mikołajczykowskiego PSL. Wszyscy dyskutanci podkreślali antyludowy kurs polityki mikołajczykowskiego PSL. Zastanawiano się nad przyczynami wejścia poważnych grup chłopów do PSL i późniejszego ich odejścia. Ukazano rolę SL, która w woj. warszawskim nawet w okresie rozwoju PSL była poważną siłą polityczną. (Przytuła, F. Duczek, R. Halaba, J. Słota, Z. Kalankiewicz).

Dyskusja wydobyla rolę PPR w organizowaniu władzy ludowej. Na przykładach wskazywano, w jaki sposób rozwiązywano zadania stojące przed młodą władzą ludową (brak fachowców, odbudowa, aprowizacja i inne). Stwierdzono, że PPR była jedyną siłą, która konsekwentnie walczyła o jednolity front robotników i chłopów (J. Słota, Z. Kalankiewicz, B. Syzdek, W. Piątek, W. Tuchowicz).

L. Smosarski wyczerpująco przedstawił działalność reakcyjnego podziemia. Stwierdził, że dość znaczne obszary województwa zostały objęte przez zbrojne podziemie, co z kolei było przyczyną poważnego opóźnienia procesów powojennej normalizacji życia i stabilizacji politycznej. Stwierdził on, że podziemie najsilniej się rozwinęło i znalazło poparcie w rejonach zacofanych gospodarczo i politycznie.

M. Bartniczak złożył komunikat o pracach prowadzonych i inicjowanych przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Ostrowskiej.

Słabo zostały odzwierciedlone problemy socjologiczne (nawiązywał do nich prof. St. Herbst i W. Tuchowicz) i ruchu młodzieżowego (poruszył Z. Kalankiewicz). Dyskusja nie wykroczyła poza rok 1948. Przyniosła ona jednak wiele nowych faktów i prób oceny związanych z walką o władzę ludową i z jej utrwaleniem.

Na plenarnym posiedzeniu sesji podsumowania dyskusji dokonał prof. St. Herbst.